

סיכום

נחלקו תנאים על מקור חיובו של הזורק דם בחוץ, האם הוא נלמד מן השחיטה או מן ההעלאה. ונחלקו אמוראים האם יש לכך השלכה על חיובו של הזורק ומעלה, או שוחט וזורק, אם חייב אחת או שתיים. ממסקנת הגמ' נראה שהשוחט וזורק חייב אחת והזורק ומעלה חייב שתיים, והרמב"ם פסק כן לגבי זורק ומעלה, ולגבי שוחט וזורק דעתו אינה ברורה: יש אומרים שחייב אחת (ריק"ו; כס"מ; מל"מ); יש אומרים שחייב שתיים (אבן האזל); ויש שנסתפק בדבר (מרכבת המשנה).

גרסה שונה ברמב"ם, בה נכתב במפורש שהשוחט וזורק חייב שתיים). במשנה למלך התקשה בדבר, כי לא מסתבר שהרמב"ם יפסוק בזורק ומעלה כאביי ואילו בשוחט וזורק כר' אבהו, ובפרט שבסוגיה בסנהדרין משמע שקיימא לן כאביי, שהרי רב אשי הסכים עמו, כאמור. לפיכך הסיק שלדעת הרמב"ם השוחט וזורק חייב אחת, וכוונת הרמב"ם שמ"חלק הכתוב בין מעלה לעושה" נלמד גם שאיחד הכתוב את כל מיני העשיות, וכן דעת הר"י קורקוס וכסף משנה (יט,ט).

מערכה רפא. המקום הכלול באיסור שחוטי חוץ (קז,ב)

יתחייב עליו, ומה בכך שההגעה אליו היא דרך פתח אהל מועד? (כעין זה הקשה בשפת אמת). נראה להסביר זאת, שהדין שהגג לא התקדש פירושו שלא נוהגים בו הדינים החלים בקרקע העזרה, ומכל מקום הרי הוא חלק מהמקדש,

שחיטה בגג היכל. הגג אינו ראוי לשחיטת קדשים, אם מפני שלא נתקדש בקדושת העזרה ואם מפני שאינו "פתח אהל מועד" (ראה הערה 1). נחלקו אמוראים האם השוחט בו חייב, כדין השוחט מחוץ למקדש, מפני שאינו ראוי לשחיטת קדשים, או שהשוחט בו פטור, מפני שהוא כלול בתחום המקדש.

ואדרבה, היכל בלא גג – לאו שמיה היכל (זבחים מ,א): "נפתחה תקרת היכל – לא היה מזה", וראה מערכה צו, מהי התקרה המדוברת). ממילא, קרבן שהועלה לגג לא יצא מתחום העזרה. הגרי"ז מסביר בכיוון זה, ומוסיף שמכיוון שאויר העזרה דינו כעזרה (עיין שבועות יז,א ותוס' ד"ה תלה ולעיל מערכה סו) – הרי הגג מצוי במקום הקדושה, ודינו

נאמר בתורה (ויקרא יז,ג): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו...". הגמ' מביאה ברייתא (שמקורה בספרא אחרי מות פרשתא יז,ג), שמעלה אפשרות שה"מחנה" האמור כאן הוא אף מחנה השכינה, העזרה, וכוונת התורה לאסור כל שחיטה מחוץ למקום הראוי לה, כגון שחיטת קדשי קדשים בדרום העזרה. מסקנת הברייתא, שה"מחנה" האמור כאן אינו אלא המחנה הדומה ל"מחון למחנה": רק מקום "שאינ ראוי לשחיטת קדשים ולשחיטת כל זבח" כלול באיסור זה, ולא דרום העזרה, הראוי לשחיטת קדשים קלים. על רקע זה יש לדון בתחומים מסוימים בעזרה שאינם ראויים לשחיטת קדשים, מה דינם לעניין איסור זה.

גג היכל

עולא קובע שהשוחט על גג היכל חייב, שכן אין הוא ראוי לשחיטת זבח כלשהו¹. רבא תמה על כך, שכן הכתוב "אל פתח אהל מועד לא הביאו" מורה שקרבן שהובא לעזרה אין בו איסור שחוטי חוץ, ואם לא כן – די היה שהתורה תאמר "במחנה" ו"מחוץ למחנה". מאידך, לא די לומר "אל פתח אהל מועד", כי אז היינו סבורים שבהמה שצוארה בפנים וגופה בחוץ אין חיוב על שחיטתה, ובה "במחנה" לחייב עליה.

סברת רבא צריכה ביאור: הרי הדבר פשוט שקרבן שהובא "אל פתח אהל מועד" ואחר כך יצא מהעזרה – יש חיוב על שחיטתו בחוץ (כשם שהשוחט בפנים ומעלה בחוץ חייב, כדעת חכמים במשנתנו). אם כן, מכיוון שגג היכל לא נתקדש – הרי הוא לכאורה כמחוץ לעזרה, ולמה לא

אינו עומד בתנאי זה. לשון המיוחס לר"ח: "שהרי אינו ראוי לשחיטת שום זבח בעולם אע"ג דהוא מחנה שכינה" נוטה לנימוק השני, ואינו מוכרח, ושמה כוונתו שהוא בתוך מחנה שכינה. טעם זה אינו מספיק על פי הדעה שרק שלמים טעונים פתח אהל מועד, עיין רש"י סא,א ד"ה ושני מקומות, ושערי היכל למסכת יומא, מערכה קמז.

1. שני נימוקים אפשריים לכך: א. הגג לא התקדש בקדושת העזרה כלל, וכדברי הגמ' בפסחים פ,א: "גגין ועליות לא נתקדשו... אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים" (ומפורש שם שהוא הדין לגג היכל, ומה שנאמר "גג קודש" אינו אלא לעניין אחסון כלי הקודש שם). ב. בשחיטת הקדשים נדרש "פתח אהל מועד", כלומר, מקום הצופה לפתח היכל (זבחים נה,ב), וגג היכל

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יח,טו) פוסק כרבא, כנראה משום שהוא בתרא, ומשום שרב מרי בגמ' מיישב את שיטתו. לעומתו, בפירוש לספרא המיוחס לר"ש (אחרי מות פרק ט,ב) נקט בפשטות כדעת עולא שהשוחרט בגג ההיכל חייב³, וצריך עיון מה טעמו⁴.

לשכות הפתוחות לקדש

הגמ' בזבחים נו,א קובעת שהלשכות הבנויות בשטח החולין הסמוך לעזרה ופתחיהן אל העזרה – דינן כחול, ואין שוחטים בהם קדשים, אולם הן ראויות לאכילת קדשי קדשים, בה ריבתה התורה את כל "חצר אהל מועד". על רקע זה דנו אחרונים האם השוחט קדשים בהן עובר באיסור שחוטי חוץ. על פי דעת עולא הדבר ברור שאף הן בכלל האיסור, שהרי מקום זה אינו ראוי לשחיטת כל זבח, אך מקום הספק הוא בדעת רבא.

דעת הגרי"ז שהשוחרט בהן חייב, מפני שאינן כלולות באויר העזרה המקודשת (בניגוד לגג ההיכל, כנ"ל), והתקדשו לאכילה בלבד. כך נוקט גם במקדש דוד (קדשים סי' כז,ז), וכותב שהגג "מובלע בעזרה", מה שאין כן לשכות אל⁵. לעומת זאת, במנחת חינוך (מצוה קפו) סובר שאין בהן איסור שחוטי חוץ, שהרי הכניסה אליהן היא דרך העזרה ונמצא שהקרבת הובא "אל פתח אהל מועד"⁶. כך גם סובר החזון איש (זבחים כ (ב) סק"ה) מטעם אחר, שאכילת קדשי קדשים בהן מחשיבה אותן כמחנה שכינה.

סיכום

ה"מחנה" הכלול באיסור שחוטי חוץ הוא מחנה לוייה ומחנה ישראל, בו אין שחיטת קדשים. נחלקו אמוראים בדין גג ההיכל, הפסול לשחיטת קדשים, אם יש בו איסור שחוטי חוץ. הרמב"ם פוסק כרבא שהשוחרט שם פטור, ונראה שהפירוש לספרא המיוחס לר"ש חולק בדבר. באשר ללשכות הפתוחות לקודש נחלקו אחרונים האם לדעת רבא השוחט בהן חייב.

הקדושה אינם חלים בו רק משום שנעשה רשות בפני עצמה. ודייק כך מלשון הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ה,ד) בטעם הדין שאין שוחטים בגג ההיכל: "שאינן הגגות ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה", ולא כתב שאין בהם קדושה.

מסתבר שעולא ורבא חלוקים בשאלה האם ההגדרה "אין ראוי לשחיטת קדשים" היא סיבה או סימן: לדעת עולא זהו עיקרו של האיסור, לשחוט קרבן מחוץ למקום הראוי לקדשים, ולפיכך גם גג ההיכל בכלל זה "אף על גב דהוא מחנה שכינה" (לשון המיוחס לרבנו חננאל). לעומת זאת לדעת רבא אין זה אלא סימן לכך שהקרבת אינו מוקרב בבית ה', מחנה שכינה, והרי הוא דומה בכך לעבודה זרה, כדברי התורה (ויקרא יז,ה-ז): "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם... לה'... ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים..." (ראה מערכה רעח). גג ההיכל הוא חלק מבית ה', ובתור שכזה הרי הוא מופקע מאיסור שחוטי חוץ².

שחיטה בלשכות הפתוחות לקודש. בלשכות אלה יש קדושה במובן מסוים, והן כשרות לאכילת קדשי קדשים, אך אינן ראויות לשחיטת קדשים, מפני שאינן "פתח אהל מועד". נחלקו האחרונים האם לשיטת רבא השחיטה בהן נחשבת כשחוטי חוץ.

מתונה יותר: "דילמא לאיתויי" וכיו"ב. ולעצם קושיית הגרי"פ, נראה שלדעת רבא הברייתא לא באה לומר באופן מוחלט שכל מקום שאינו ראוי לשחיטת קדשים כלול באיסור, אלא נותנת סימן לכך שאין זה מחנה שכינה, כאמור.

יש מקום להעיר על פסק הרמב"ם מכיוון אחר, שבסוגיה בפסחים פו,א על גגין ועליות נאמר על ההיכל ש"גגו קודש", והגמ' מסבירה שזה רק לענין נתינת כלי קודש מסוימים שם, ולמה לא אמרה דין משמעותי הרבה יותר, שהשוחרט שם פטור? ומשמע שהגמ' הולכת בשיטת עולא! וראה לשון הר"י מיגאש בשבועות ז,א: "גגין הללו, פירוש גגין של היכל, אין שוחטין שם קדשי קדשים ואין אוכלין שם קדשים קלים, כלומר שאינן מכלל העזרה", וצריך עיון.

5. באות ט שם דן המקדש דוד באמת המים שבעזרה, שנשפכים אליה דמי הקרבנות הפסולים, אפילו אלו שהיה פסולם בקודש ויש חיוב על זריקת דמם בחוץ. לדעתו, על פי עולא ראוי היה לכאורה לחייב על שפיכה זו למרות שהאמה "מובלעת" בעזרה, ועל כרחך יש לומר שהאמה נתקדשה, ואינה כשאר המחילות שלא נתקדשו, ובכך היא שונה מהגג.

6. נראה מנימוקו שהבין את שיטת רבא באופן טכני, שכל מקום שהגעגעי אליו היא דרך פתח אהל מועד – אין בו חיוב, ללא קשר להגדרת המקום אליו הגיע לאחר מכן; ולשונו לעיל מיניה, שגג ההיכל "גזירת הכתוב" שאין חייבים עליו.

2. לכשתימצי לומר, לדעת עולא איסור שחוטי חוץ נובע מהפגיעה בקרבן, שנעשה שלא כדינו, ואילו לדעת רבא האיסור נובע מהפגיעה במקדש, בכך ששוחטים מחוצה לו.

3. בספרא נאמר שהמקריב בחוץ משום שהיה "מוטעה" – פטור מכרת (והובאה ברייתא זו בגמ' קח,ב), ופירש המיוחס לר"ש: "שהעלה על גגו של היכל, שסבור שאין זה חוץ לעזרה".

4. הגרי"פ בביאורו לרס"ג (ח"ג עונש ט, דף מט) כתב במפורש שהלכה כעולא, ואף תמה על פסק הרמב"ם, מפני שדברי עולא מפורשים בברייתא הנ"ל, התולה את הדבר בשאלה האם המקום ראוי לשחיטה. לדעתו אין כוונת רבא לחלוק על עולא דינא, אלא לתמוה על הברייתא (ואמנם בדרך כלל הלשון 'מתקיף' נאמרת כקושיה על אמורא ולא על תנא, אבל מצינו יוצאים מכלל זה, עיין יד מלאכי כלל תעו). אפשר שזוהי גם דעת המיוחס לר"ש. מכל מקום, מלשון הגמ' לא משתמע כדברי הגרי"פ, שאומרת: "ולרבא אם כן נכתוב... לאו לאתויי", בלשון קושיה על שיטתו, ואם כוונת רבא רק להקשות – הרי משפט זה אינו קושיה אלא תירוץ, והיה לגמ' לומר: "אם כן נכתוב... אלא על כרחך לאתויי גמ'". גם דברי רב מרי בהמשך, "לאיתויי" (ובשטמ"ק: "לא, לאיתויי"), מנוסחים כתירוץ לקושיה, כלומר שבא ליישב את שיטת רבא, ולא כדחייה לתירוץ, כמתבקש על פי פירוש הגרי"פ, וראוי היה שייאמרו בלשון